

Religionspedagogisk Tidskrift

Utgiven av Religionspedagogiskt idéforum

Nr 22
Våren 2011

Sociala medier

Mikael Hansson:
Sociala medier –
utmaningar och
möjligheter för en
kyrka i dialog

Stefan Gelfgren:
Kyrkan på nätet
– förbund eller
förbannelse?

Nils Bryntesson:
Vad kan sociala
medier lära kyrkan
om närhet?

Jan Svärdhagen:
Facebook utmanar
skolan

**”Profilen” – profes-
sor Friedrich
Schweitzer**

Redaktionellt

Sverige är ett av världens mest datoriserade länder. Informationsteknologin erbjuder ständigt nya former av kommunikation, information och samverkan via internet. Den här typen av kommunikation är revolutionerande för att den är gränsöverskridande på många sätt: geografiskt, tidsmässigt, språkligt, socialt, organisatoriskt m.m. Människor, speciellt unga, tar kontakt via internet där tillgången och tillgängligheten av information, även av religiös karaktär, ökar.

De nya mediernas ökade närvaro i vardagslivet berör även de traditionella institutionerna, såsom samfund, kyrka och skola. Frågan är om och hur de vill synliggöra och använda sig av det sociala nätet. Vill de finnas till på nätet där allt fler, i första hand yngre personer, vistas och samverkar?

Vi hinner knappt lära oss använda de nya digitala verktygen innan ett nyare dyker upp. Alla dessa har det gemensamt att de är till för kommunikation. Men enbart med tekniken kommer vi inte långt, vi måste veta vad vi ska ha den till – om vi nu beslutar att använda den. Ett sätt kan vara att ta till de klassiska pedagogiska frågorna om *vad, hur, varför, för vem*.

Några experter på sociala medier bidrar till en sådan reflektion i detta nummer. *Jan Svårdhagen* leder oss in i debatten som väckts i skolans värld om sociala medier. *Mikael Hansson*, vars föredrag om sociala medier under RPI:s vårseminarium var högt uppskattat, visar hur elevers kunskapsinhämtning alltmer går utanför det formella (institutionella) lärandets ramar, och att de allt oftare söker svar på livsfrågor och samtalar kring religion via internet. *Stefan Gelfgren* tar itu med nätproblematiken ur kyrkans synvinkel och visar hur kyrkor och samfund kan komma fram till en tillfredsställande grundsyn och strategi i fråga om sociala medier. *Nils Bryntesson* exemplifierar det breda spektrum och den omvandling av strukturer som nätkommunikation kan leda till.

Det vore skönt om de som bestämmer sig för att vilja delta i den digitala världen inte enbart gjorde det för att informera och synas utan för att utveckla den nya kommunikationen till en gemensam *resa* som erbjuder ett spännande förlopp och strävar mot ett gemensamt mål.

Hanna Zipernovszky

Kalender

2011

6-9 juni Nordisk religionspedagogisk forskarkonferens (NCRE) i Århus, Danmark. Tema: "Religions Education between formation, knowledge and control." Mer information finns på <http://teo.au.dk/forskning/aktuelt/relig-educat/> eller hör av dig till rpi@telia.com

29 juni – 3 juli inbjuder Intereuropean Conference on Church and School (ICCS) till konferens i Prag. ICCS möts vart tredje år för samtal om frågor som rör relationer mellan kyrka och skola. Temat den här gången är: "Employability, Mobility and Flexibility. European demands challenging religion and education. Mer information hittar du på www.iccsweb.org/

30 juni – 2 juli. Mellanrummets pedagogik. Sommarakademien Lidingö. www.ucl.se/sommarakademien

10 oktober. Samråd för utbildare av pedagogiska tjänster inom kyrkor och samfund. Mer information kommer.

4-6 november håller den nordamerikanska Religious Education Association (REA) sin årliga konferens i Toronto, Ontario, Kanada. Tema: "Brain Matters: Neuroscience, Creativity, and Diversity." Mer information: www.religiouseducation.net/rea2011/

Under hösten planeras: Fördjupningsdag på temat Sociala medier i kyrklig kontext och Reformerad religionskunskap i grundskola och gymnasium

2012

ISREV – International Seminar on Religious Education and Values – håller sin konferens i Åbo. Information på www.isrev.org

Länktips

FLR – Föreningen Lärare i Religionskunskap – www.flr.se

EFTRE – The European Forum for Teachers of Religious Education – www.eftre.net/ Här finns också en utmärkt länksamling för vårt område.

RPI – Religionspedagogiskt idéforum – www.rpi.se Lägg märke till den nya avdelningen, där en rad religionspedagoger presenterar sig själva, sin inriktning och sina viktigaste publikationer.

Religionspedagogisk tidskrift (RPT)

Adress till redaktion och distribution: Furugatan 16, 234 41 Lomma. Tel. 040-41 13 64.

E-post: RPI@telia.com, www.rpi.se

ISSN 2000-4486

RPT utges av Religionspedagogiskt idéforum. Den utkommer med två nummer per år – i april och oktober – och trycks med bidrag från Stiftelsen C. L. Lindauers fond.

Redaktion: Rune Larsson och Hanna Zipernovszky.

Layout: Fredrik Larsson.

Medlemmar i Religionspedagogiskt idéforum erhåller 1 ex. av tidningen utan extra kostnad (årsavgift 300 kr).

Enskilda kan abonnera på tidningen genom att sätta in 100 kr/år på plusgirokonto: 47 17 38-5. Glöm inte att ange namn och adress!

Sociala medier – utmaningar och möjligheter för en kyrka i dialog

Mikael Hansson: redaktör, skribent och föreläsare, kommunikatör vid Infotech Umeå, som drivs av Uminova Innovation, samt vid ProcessIT Innovations.

Påfallande ofta berättar elever som jag möter om hur deras vardagsliv förändrats sedan de fått en egen bärbar dator, något som de flesta kommuner nu satsar på att ge sina elever. De berättar om ett informellt lärande som också kan ha stor framtida betydelse för hur de möter religion och vilken uppfattning de får om kyrkor.

Digital agenda för ökad tillgänglighet

Regeringen har under 2011 inlett ett intensivt arbete för att utforma en Digital agenda med syfte att öka tillgänglighet till internet och ge fler möjlighet att starta företag kring digitala tjänster och produkter. Man har också satt upp som mål att så gott som alla svenskar år 2020 ska ha tillgång till bredband, eftersom det ger möjlighet till fler tjänster på mer service på nätet.

Miljoner svenskar utanför internet

Samtidigt noterar kampanjen Digidel att 1,5 miljoner svenskar idag står utanför internet och samhällets digitala tjänster. Det är ett stort demokratiskt problem eftersom allas deltagande i samhället till så stor

del bygger på att man kan komma åt nätet. Därför har kampanjen som mål att 500 000 fler personer ska ha börjat använda internet år 2013.

Unik ny lärandemiljö – utmaning och möjlighet för kyrkor

På lokal nivå ser vi också hur stora satsningar görs för att fler ska bli delaktiga av det digitala samhället. Såväl grundskolor som gymnasieskolor över hela landet lägger ner stora resurser på att förse sin elever med egna bärbara datorer. Det innebär en unik ny lärandemiljö med utmaningar och möjligheter för elever och lärare.

Alla dessa insatser skapar nya utmaningar men också möjligheter för kyrkor och samfund. I ett samhälle där allt fler tjänster blir digitala och där allt fler får tillgång till internet och datorer uppstår nya kommunikationsmöjligheter som skulle kunna öppna upp också för kyrkorna.

Ungdomar berättar

I samband med att Umeå kommun under åren 2009 – 2010 försett alla gymnasieelever med var sin bärbar dator har jag följt och intervjuat ett antal gymnasieelever för att få

veta mer om hur de själv ser på sitt lärande i denna nya situation. Det har varit mycket intressanta samtal som vi fört och mycket av det som ungdomarna berättar skulle kunna vara till vägledning för kyrkor som vill orientera sig i dagens nya digitala samhälle.

Bygger nätverk – gemenskap och kollektivt skapande

Genomgående är de intervjuade eleverna mycket positiva till att ha en egen bärbar dator. De menar att det är enklare än att gå till en datasal, kommunikationen med lärare och andra elever underlättas, det går lättare att hålla reda på material och uppgifter.

Flera av eleverna berättar om situationer där de bygger nätverk tillsammans med andra via internet. Elevernas berättelser ger en bild av gemenskap och kollektivt skapande. På nätet är man inte ensam. Man berättar för varandra vad man gjort under dagen. Man löser skoluppgifter tillsammans. Man spelar tv- och data-spel med andra. Man skapar musik, skriver teatermanus och ger varandra tips om mode, frisyror och smink. Att vara uppkopplad är för dessa elever att stå i kontakt med andra.

Leta på internet i stället för biblioteket

När många elever nu får egna bärbara datorer kan de berätta om hur deras skolsituation på många sätt förändras. Flera av eleverna som jag intervjuar säger att de numera sällan går till skolbiblioteket för att söka fakta. Visst kan man tänka sig att låna någon skönlitterär bok men när de ska ta reda på fakta i ett ämne går de hellre ut på internet än letar bland böckerna på biblioteket.

”Man ser inte skolbiblioteket som ett alternativ när man har datorn. Det är mycket enklare och snabbare att googla eller utgå från Wikipedia, även om man då måste kolla källorna”, berättar en elev för mig.

”Nu har vi hela världen som vi kan leta i”

Linn som går på gymnasieprogrammet Natursam jämför med hur det var innan hon fick egen dator i skolan. ”Förut var det böcker man skulle leta i, men nu har vi hela världen som vi kan leta i, man kan verkligen få tag på vad som helst på internet”, säger hon och ser uppriktigt glad och nöjd ut.

När hon och hennes klasskamrater nu slutar gå till skolbiblioteket för att leta i böcker kan frågan ställas om hur de i framtiden kommer att kunna hitta fram till fakta om kyrkor och religioner. Flera av eleverna jag talat med berättar att de gärna börjar sitt letande på nätet med Wikipedia. Det innebär att det kommer att vara en stor och viktig uppgift för varje lokal församling och kyrka att lägga upp information om sig själva på Wikipedia. Det kan röra sig om kyrko-historiska uppgifter, information om kyrkoliv och kanske något om den värdefulla konst som finns i respektive kyrka.

Finns kyrkan på Wikipedia?

Att skriva på Wikipedia är en informationsuppgift som kyrkor och församlingar inte kan förvänta sig att andra ska göra. Det finns förvisso redan texter och bilder om många av landets kyrkor på Wikipedia, ofta upplagt av någon med särskilt kyrko-historiskt intresse. Men det är information som måste gås igenom, faktagranskas och kanske kompletteras.

På samma sätt måste kyrkor och församlingar se över sina egna hemsidor för att hålla dem uppdaterade och informativa. När taget går

från skolbiblioteket ut på internet måste kyrkorna ta ett eget ansvar för att informera om sin verksamhet.

Jag möter också David som går sista året på ett engelskspråkigt program på gymnasiet. Han berättar att deras klass hälsat på kamratskolor i Finland och England där de fått träffa elever som går samma utbildning.

Bolla tankar med vänner i Vasa och Canterbury...

Skolbesöken resulterade i att David fick många nya vänner på Facebook som han bollat idéer med inför olika skolarbeten. ”Under mitt specialarbete kring Sagan om ringen bollade jag idéer med en elev från Vasa. Jag har också gjort en presentation i teorikunskap och då frågade jag en tjej i Canterbury hur det gick för henne”, berättar David.

Bland eleverna som jag intervjuar berättar flera att de precis som David har många kontakter med jämnåriga i andra länder. Erik skapar filmer och lägger upp dem på Youtube tillsammans med en internetvän från Kanada. Tim skriver teaterberättelser med personer från Egypten, Irland och Holland. Ville spelar datorspel med spelare från Frankrike, Danmark och Norge. Linn är tillsammans med sina klasskamrater med i ett europeiskt skolprojekt där de på engelska skriver till varandra om miljö, växter och djurarter.

Kyrkor och religioner med naturlig plats på den världsvida arenan

Aldrig tidigare har ungdomar i Sverige haft så många kontakter med personer som bor i andra länder. För kyrkor och religioner som ofta bygger på internationella nätverk och som redan har ett stort intresse för att föra samman personer från olika länder är detta en fantastisk möjlighet att utgå från.

Med stöd av internet och med alla de upparbetade kontakter och relationer som religiösa organisationer och kyrkor har över hela världen skulle de kunna erbjuda David, Erik, Tim, Linn och de andra ungdomarna ännu fler kanaler för att kunna komma i kontakt med unga i andra världsdelar.

Fanny berättar att hon mest av allt älskar hundar och när hon gått färdigt

Naturbruksgymnasiet vill hon driva en egen kennel. Nu slukar hon allt hon kommer över om hundskötsel och hon visar för mig hur hon använder Youtube för att lära sig än mer om hundar. Hon berättar att hennes lärare också tar hjälp av Youtube eftersom det där finns mängder av filmer om hundvård och filmer om hur hundar och människor kommunicerar med varandra.

Filmer på Youtube – naturlig ingång till religion

För Fanny skulle Youtube också kunna vara en ingång till religion. Här skulle hon kunna hitta filmer som visar hur bröllop, begravningar och andra riter går till i olika religioner. Här skulle hon kunna se filmer från sin hemförsamlings kyrka eller få lära sig mer om likheter och skillnader mellan olika religioner.

För kyrkor i Sverige ligger det nu en stor utmaning i att ladda upp filmer på Youtube som skulle kunna vara intressanta för Fanny när hon söker fakta eller när hon vill veta mer religioners syn på andlighet och tro.

”...jag bor på internet”

Fanny berättar också att hon bor på internat eftersom hennes skola ligger i en annan stad än den där hennes föräldrar bor. Men med hjälp av webbkameran i datorn och programmet Skype, som hon laddat ner, har hon hittat ett bra sätt att hålla kontakt.

”När jag ringer mamma använder jag webbkameran. Om jag köpt något nytt, kanske ett par skor, kan jag visa det för mamma. Och hon kan visa sin hund för mig, om hon har klippt den eller så”, berättar Fanny.

När Fannys syster var på Hawaii kom också Skype till användning. Systemet tog då med sig sin dator med webbkamera och via Skype kunde Fanny

hemma i Sverige få se hur det såg ut där systemen bodde i Hawaii.

Självklart kunna ringa med både ljud och rörlig bild

För Fanny och andra unga är det en självklarhet att kunna ringa upp varandra med både ljud och rörlig bild. Inte minst för de som är utomlands som au pairer eller backpackers är det behändigt att höra av sig på detta sätt, inte minst eftersom det är gratis.

Vanan att använda video och webbkamera för att hålla kontakt är också något som kyrkor skulle kunna knyta an till. Med dagens teknik är det mycket enkelt att sända webbtv från läger eller andra möten. Det finns sajter som erbjuder mycket användarvänlig teknik för att direktsända bilder eller så kan man lägga upp dem i efterhand som på Youtube. Allt finns färdigt, det är bara att bestämma vad som ska sändas ut och sedan göra det.

Utmanade av det digitala samhället

Utmaningen är med andra ord stor för kyrkor och samfund inför det nya digitala samhället som nu växer fram. Men också möjligheterna eftersom nya öppna kommunikationskanaler skapas där också religion kan ha sin naturliga plats.

Naturligtvis praktiserar Mikael Hansson en rad Sociala medier, exempelvis bloggen – <http://blogg.vk.se/mikael>, facebook – facebook.com/mikael108, Twitter – <http://twitter.com/mikael108>.

Här får du ett litet smakprov från Mikael's blogg och samtidigt en initierad anmälan av Paul Ronges bok, Sociala medier – se litteraturlista på sidan 14.

Internet förändrar oss

31 mars 2011.

Mikael kommenterar den nyss avslutade webbdagarna i Stockholm med över 1000 deltagare – dubbelt så många som förra gången. Titeln var ”Internet om fem år ...” En rad citat från ”it-gurun” Jocke Jardenbergs tal. Gå in och läs hela citatsamlingen! Vill du se hela presentationen är det bara att klicka sig till Jardenbergs blogg.

Bloggarna som förändrar Sverige

16 augusti 2010

Boken består av intervjuer med ett trettiotal kändisar inom sociala medier i Sverige för att ta tempen på den snabba förändring som sker genom att vi blir allt mer sociala på nätet. Här följer en uppräkningslista av politiker, journalister, PR-gurus m.fl. Mest intressanta, menar Mikael, är ändå intervjuerna med de annars rätt okända, vars liv förändrats tack vare möjligheten att få dela djupa livserfarenheter.

Mikael avslutar med att formulera sex uppgifter som Paul Ronge eller någon annan tar sig an framöver (avkortat och i urval):

- Hur använder utomnordiska och utomeuropeiska invandrare sociala medier och hur påverkas Sverige-bilden utomlands av detta?
- Hur förändras elevernas roll i skolan när elevdatorer blir vanliga i klassrummet?
- Hur förändrar sociala medier det andliga sökandet...?
- Hur förändras vardagslivet för barn med funktionshinder när de kan skapa nya kontakter via internet?

Sammanställningen gjord av RPT:s redaktör Rune Larsson

Kyrkan på nätet – förbund eller förbannelse?

Stefan Gelfgren, lektor, fil. dr. i idéhistoria, skrev avhandling om Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen under 1800-talet, forskar nu bland annat om kyrkor på internet.

Användningen av internet och social media har formligen exploderat de senaste åren. Tjänster och verktyg som Facebook, bloggar, Twitter och YouTube (även kallad social media) har allt eftersom blivit integrerade i allt fler människors vardagsliv. Folk skapar personliga digitala nätverk, finner nya vänner samt upprätthåller och återknyter relationer till gamla bekanta via webbaserade kanaler. Även för företag, intresseorganisationer, politiska partier med flera har nätet blivit allt viktigare för att nå ut med sitt budskap och skapa relationer till sina avnämare. "Alla" (tas med en nypa salt) med självaktning har en närvaro på webben om man vill framstå som modern. Det gäller också kyrkor och dess olika representanter.

Att kyrkan skulle använda sig av samtida mediekkanaler för att nå ut med sitt budskap är inte något nytt. Tänk bara på reformationen och boktryckarkonsten, 1800-talets väckelserörelse och traktater, 1900-talets radio- och teleevangelisation och så vidare. Men användandet av olika medier får också konsekvenser. Ökad tillgänglighet av till exempel biblar och annan relaterad litteratur

överförde delvis tolkningsföreträdet av den kristna läran från kyrkan prästerskap till vanligt folk under såväl 1500-talets reformation som inom 1800-talets väckelserörelser, vilket underminerade kyrkans monopolliknande ställning. Likaså bidrog TV-mediets genomslag till att exempelvis göra gudstjänsterna mer "TV-mässiga" och underhållande. En del av detta var avsiktligt och önskvärt, annat var det knappast. Detsamma torde gälla kyrkors nätanvändande.

Varför?

Här i Sverige talas ofta om att vi lever i ett sekulariserat land (vilket man kan ifrågasätta) och att detta bland annat resulterat i att allt färre har en religiös övertygelse och ett engagemang som sammanfaller med etablerade kyrkor och samfund. En anledning till att kyrkor och deras olika representanter nu utsträcker sin verksamhet även till internet relaterar just till denna erfarenhet. Sekulariseringen är dock en process som sträcker sig längre tillbaka i tiden och även har andra orsaker än internets utbredning. Ett annat skäl till kyrkors spirande näten engagemang är även det nämnda faktum att allt fler

personer lever stora delar av sina liv via olika webbaserade kanaler. Ibland omnämns internet till och med som det just nu största missionsfältet.

Fördelen med att använda etablerade digitala plattformar är dessutom att kyrkorna kan kommunicera deras budskap i kanaler folk känner igen, och att budskapet också integreras i folks dagliga informationsflöde. Kyrkan och dess representanter kan bli mer personliga och tillgängliga via de digitala medierna, vilket också är tanken eftersom det tänks sänka trösklarna till kyrkan.

Samtidigt kan vi se just hur folk skapar relationer med varandra och hur de är engagerade i att skapa nytt innehåll på nätet. För vad vore Facebook, bloggar, YouTube och Wikipedia om inte folk engagerar sig, delar med sig av sin kompetens, samt bygger upp dessa virtuella nätverk av kontakter? -Ingenting! Så möjligheten att engagera folk är något som också kyrkor (såväl som företag, politiker med flera) ser som positivt och eftersträväsvärt.

Ytterligare en anledning för kyrkor att i högre utsträckning engagera sig på webben är möjligheten att

faktiskt lära sig något av nätkulturen. Det finns på nätet, trots alla avarter, en altruistisk idé om att all egendom/information är gemensam och att alla tjänar på att ömsesidigt dela med sig av såväl innehåll som kunskande. Såväl pirat- som ”open source-rörelsen” jobbar mot monopol och kommersiella hierarkier. Man kan hävda att även kyrkan skulle kunna tjäna på ett dylikt förhållnings-sätt – både utifrån ett perspektiv som betonar egendomsgemenskap och att kyrkan överhuvudtaget bör ha en mer öppen och dialogisk attityd till liv och lära. Och ifall människor utanför kyrkans ramar, däribland på nätet, är vana med att göra sin röst hörd, så är det troligt att de tar med sig denna inställning även till kyrkan. Detta bör kyrkan kunna förhålla sig till.

Varför inte?

Samtidigt tycker givetvis inte alla att utvecklingen mot att använda sig av nätet i det kyrkliga arbetet är eftersträfvansvärt. För bidrar inte användandet av digitala kommunikationsmedel egentligen till att människor fjärrar sig från varandra och passiviserar sig bakom den egna skärmen? Nätburna relationer kan bara ge en illusion av kontakt med andra människor, kan man hävda, vilket i sin tur enbart är bedrägligt. Kyrkan kan och skall stå för något annat, för ett personligt möte människor emellan. Det kan även uttryckas som att medan nätet står för ytlighet och fragmentisering bör kyrkan istället stå för djup och sammanhang.

En fråga som tangerar denna kritik är den om vad som egentligen är verkligt. Invändningen är till exempel att man inte kan veta vem en person är när det fysiska mötet inte finns, och att digitala medier bidrar till att folk gärna utger sig för att vara en annan än vad de ”egentligen” är – att bilden en person presenterar/marknadsför av sig själv är tillrättalagd och alltså falsk. Ännu en anmärkning rör rollen kyrkan som institution har i ett digitalt diversifierat medielandskap. I

vilken utsträckning är kyrkans och dess representanters tolkningsföreträde förhandlingsbart? Bör kyrkan överhuvudtaget öppna upp för en dialog om kyrkan lära och praktik och på så sätt möjligen underminera sin egen position?

Exempel

Trots ett visst motstånd mot internet är det tydligt hur allt fler kyrkor börjat använda sig av olika former av webbaserad kommunikation i sin verksamhet. Små och stora satsningar görs. Svenska kyrkans bönewebb tillhör en av de större svenska satsningarna, samtidigt som SvK överhuvudtaget arbetar för att få en tydligare och mer omfattande närvaro på webben. Livets Ord har länge varit i framkant vad gäller medieanvändande. Missionskyrkan tillsammans med Metodistkyrkan och Svenska Baptistsamfundet gjorde i vinter en satsning på deras senaste gemensamma konferens med bloggar, live-sända gudstjänster och seminarier. Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen med flera har startat upp Facebooksidor och bloggar, och så vidare.

Därtill kommer mer privata initiativ med exempelvis twitterbaserade bönegrupper, dagliga Jesusord via Facebook, bloggar, kyrkor i virtuella världar som Second Life, kristna chat-foran, med mera. Möjligheterna (och förhoppningarna) att nå ut är oändliga. Verktygen är billiga och förhållandevis lätta att lära, så det är bara för den som vill sätta igång.

Hur?

Syftet med den kortfattade överblicken ovan är 1) att visa på att kyrkan och dess representanter genom historien använt sig av olika former av medier för att förmedla det kristna budskapet; och 2) att det knappast finns något rätt eller fel i frågan om kyrkan skall finnas på nätet. Huruvida man anser att kyrkan skall satsa på nätet ligger i betrakta-

rens ögon. Men om en kyrka beslutar sig för att ta steget ut på nätet och bli mer aktiv där, torde det vara önskvärt om den har en någorlunda tydlig bild av varför och vilka förhoppningar man har med en nätsatsning. Vill man finna effektiva verktyg för ett internt informationsflöde? Handlar det om att nå annars inte nådda medmänniskor? Är man beredd på att inleda en dialog med vem som än må vara villig? Finns det en beredskap att själv lära och inleda en förändringsprocess?

En viktig skiljelinje att vara medveten om ifall en kyrka (eller andra) väljer att bli mer aktiv på internet är den mellan informationsöverföring respektive ömsesidig dialog. Det är en sak att se internet som en distributionskanal för ett färdigpaketerat informationsflöde från en sändare till passiva mottagare. Då kan man ha en hemsida med ”händer i veckan”, fakta om kyrkans verksamhet och teologi, kontaktuppgifter, länkar till olika verksamheter samt likande information. Därtill kan man till exempel ha en kombination av ett facebookkonto, en blogg eller en twitteranvändare med främsta syftet att förmedla information från centralt håll. Trots att de alla är digitala kanaler skiljer sig angreppssättet inte nämnvärt från en traditionell tidning eller anslagstavla. Kommunikationen är både statisk och enkelriktad, och kanske inte riktigt i linje med vad som eftersträvas när man talar om att kyrkan skall använda sig av ny teknik i sin verksamhet.

Är det istället en ömsesidig konversation som stödjer deltagande, nätverkande, kreativitet och engagemang så är det någonting annat som skall till. Det handlar om en attitydskilnad. Social media bygger på en icke-hierarkisk närhet mellan användarna och frånvaron av ett tydligt centrum. Folk ges möjlighet att synas och bli sedda, men även att interagera med andra, såväl med andra individer som med företag och organisationsrepresentanter. Tröskeln att kommentera Carl Bildt på Twitter eller Svenska

Kyrkan på Facebook är lägre än att via insändare, telefonsamtal eller ett fysiskt möte framföra samma åsikter. Detta kräver dock engagemang och samspel åt båda håll.

Problemet är emellertid att ömsesidig dialog och ett levande in- och utflöde av kommunikation inte uppstår av sig själv om än med goda intentioner och modern teknik. Eftersom det är just mottagarnas deltagande och medskapande som bygger ett dynamiskt kommunikationsflöde är detta avhängigt de personer som finns i nätverket. Tyvärr (lyckligtvis) går de inte att styra, bara stödja och uppmuntra. På samma gång är det viktigt från kyrkans perspektiv att förstå att de stora vinsterna inte främst handlar om billigare och snabbare kommunikation utan om ett förhållningssätt till sig själv som institution och till sina medmänniskor. Det går dessutom inte att lyckosamt kommunicera ett innehåll som av folk upplevs ointressant eller irrelevant bara för man ändrar distributionskanal. Det är fortfarande innehållet som är det viktiga.

Sätt igång!

Sammanfattningsvis: Det finns knappast några välgrundade anledningar till att kyrkor och dess representanter skulle ta avstånd från internet. Om man har en vilja att kunna ”connecta” med sina medmänniskor är det väsentligt att känna till hur de lever och vara med på de arenor de befinner sig – och folk lever i allt högre utsträckning på nätet. Olika former av kommunikationskanaler har trots allt använts genom historien för att sprida Guds ord, så varför inte även idag? Samtidigt skall man inte glömma bort att det finns människor i grannskapet, vid fikaborden och på skolor och arbetsplatser. Därmed inte sagt att alla kyrkor måste digitaliseras, men att det vore önskvärt att kyrkan aktivt kan förhålla sig till vad som händer på nätet.

Endast genom att känna till nätet och dess kultur kan kyrkan själv tänka

kring hur man skall agera. Ta saken i egna händer. Bli inte styrd av diffusa förväntningar och ”alla-är-där”-argument. Börja i liten skala och arbeta upp erfarenhet. Var nyfiken och ödmjuk inför uppgiften. Fortsätt därifrån. Det är bara att sätta igång!

Sociala medier handlar om mycket: bloggar, microbloggar, Twitter, YouTube, facebook, linkedin...

Här följer ett exempel från Stefan Gelfgrens blogg. Gå in på <http://churchandinternet.worldpress.com> så får du ett litet smakprov på hur kommunikation kan se ut på en blog. På samma sida hittar du också Stefans Twitter.

Bekanta dig med Stefans blogg ”Churchandinternet Blog”

Här några smakprov på teman med kommentarer på bloggen, där det finns både små filmsnuttar och länknings till sådant som behandlas. Gå in och, läs/titta och kommentera, om du har lust.

2011/03/25

Deltagande och internet – kyrkan som exempel

Om gästföreläsning i Australien om hur olika digitala medier konvergerar med exempel från olika kyrkor. Läsaren inbjuds att ta del av en filmsnutt med presentationer som används vid föreläsningarna.

2011/03/17

Fake-video om jordbävningen som bönesvar

Kommentar till en minst sagt tråkig video på YouTube, där en ung kvinna

prisar Gud för jordbävningen i Japan. Kvinnan återkommer och berättar att det hela var ett skämt! Håller med Stefan om att det var ett ovanligt dåligt skämt – kanske bara för att svärta ner kyrka och kristen tro

2011/03/01

(Ett litet hopp – man kan ju ha annat att göra än att skriva på bloggen)

Tydlig ökning av religiösa appar

Nu har Stefan hittat något han gärna vill berätta om. Källan anges som länk. Bara att klicka på MercuryNews, så kan man själv titta närmare på saken. Stefan funderar om drivkrafterna bakom den snabba ökningen: är det kyrkorna, utövarna eller teknikerna?

I den andra delen berättar Stefan om innovationer bland både kristna och muslimer. Vad allt kan man använda de nya medierna till? En katolsk biktnapp, virtuell rökelse för hinduer, möjligheten att lyssna till Allahs 99 namn på arabiska.

2011/02/25

Nästa inlägg är av mera personlig art som att vara föräldraledig...

Ta det som ett exempel. Naturligtvis kan du hitta samtliga författare i det här numret på ett eller flera av dagens många sociala medier. Att de bara hinner!

Sammanställningen gjord av RPT:s redaktör Rune Larsson

Vad kan sociala medier lära kyrkan om närvaro?

Nils Bryntesson är på halvtid pastor på internet och projektledare för Amen.se. På den andra halvan jobbar han som kommunikatör för sociala medier på Svenska Missionskyrkan.

Närvaro är ett av de mest spännande och viktiga begreppen vår tid: Närvaro i den värld vi lever, närvaro i varandras liv, närvaro i den samhällsutveckling som gör att halveringstiden på kunskap numera är nere i tre år.

Hjälp att komma igång

Sociala medier är rimligtvis en av de främsta medspelarna i detta skeende. Vi har i den församling som projektet Amen.se utgår ifrån ett talande exempel på detta. Ett pensionerat syskonpar i församlingen har vid upprepade tillfällen beklagat sig över att det finns viss information som inte går att komma åt om man inte har dator och e-post. Deras närvaro och möjlighet att engagera sig i församlingen begränsades av att de inte haft någon egen internettillgång. Till slut tog de saken i egna händer, skaffade sig en dator och lät en granne hjälpa dem igång. Nu istället är de bland de främsta förespråkarna för vår kyrkas webbnärvaro. På nätet kan de hitta all möjlig information om samfundet, de kan följa församlingens gudstjänst med ljud och bild när de själva inte har möjlighet att komma iväg och de kan ta del av våra interna veckobrev per e-post som de tidigare saknat. När de själva fick möjlighet och hjälp att upptäcka vad det där inga internet handlade om så förbyttes rädslan och

oron mot nyfikenhet och efterfrågan.

Gör information tillgänglig!

Sociala medier handlar till väldigt stor del om tillgängliggörande av information och av samtal. Genom sociala medier gör vi å ena sidan information och skeenden tillgängliga men framför allt blir vi själva tillgängliga och närvarande för varandra på ett helt nytt sätt. Istället för att en person talar till en alternativt att en person talar till många så möjliggör sociala medier att många pratar med många, samtidigt. Denna möjlighet gör att maktstrukturer utmanas, ställs på ända och nya hierarkier skapas.

Ett mycket aktuellt exempel på detta inom den kyrkliga kontexten är den debatt som kallas Fyrke-debatten. Jonas Lundström, tidigare engagerad lokalt i Evangeliska Frikyrkan men har numera lämnat den, skrev ett blogginlägg om hur han uppfattade samtalsklimatet och kärnan i budskapet i Evangeliska Frikyrkan. Detta inlägg föranledde att Stefan Swärd tog upp tråden på sin blogg och därmed också ett trettiotal andra bloggare, företrädesvis utan formell titel. Tidningen Dagen skrev också flera artiklar om debatten och det hela mynnade ut i att Dagen tillsammans med Svenska Evangeliska

Alliansen hade ett seminarium och panelsamtal om det som var debattens essens. Under ett par veckors tid var hela den kristna blogg- och twittervärlden totalt dominerad av detta samtalsämne som uppenbarligen också nådde långt utanför nätets värld.

Låter flera röster höras

Jonas har uppenbarligen inte den minsta formella position i kyrkan idag, vilket heller inte de flesta av deltagarna i samtalet har haft, och ändå kan detta bli ett så stort rabalder. Många menade också att den tolkning de stora namnen i debatten, som Stefan Swärd, Mikael Karlendal och Stefan Gustavsson, framförde inte alls var riktig vilket till slut medförde att de åtminstone delvis fick ge med sig.

Detta är närhet och samskapande på ett oerhört spännande sätt, där de som tidigare setts som auktoriteter kanske inte alls längre kan stå med sista ordet och där precis vem som helst kan delta i samtalet utan tidigare kvalifikationer eller titlar. Även tidigare har så klart vem som helst kunnat tycka och ha åsikter, men att så enkelt också ha möjlighet att nå ut och slå igenom är nytt och unikt för vår tid. Vad händer med det teologiska klimatet och engagemanget i

våra kyrkor när gräsrotterna återtar initiativet från de institutioner vi byggt upp för att cementera våra traditionella värden?

Krympande institutioner – starka relationer

En viktig insikt är att institutionen krymper och kommer obönhörligen ha mindre att säga till om. Denna utveckling har vi sett länge, t ex även i sekulariseringsprocessen. Avstånden mellan människor blir mindre och de, enligt vår demokratiska tradition livsviktiga, samtal som föranleder beslut breddas och utvecklas, samtidigt som vi i allt större utsträckning ifrågasätter samhällsinstitutioner, vilka det än är. För våra religiösa organisationer finns givetvis flera olika sätt att tackla detta. Veldig enkelt skulle man kanske kunna ställa upp alternativen så här:

- Endera så möter man utvecklingen och låter människorna få återerövra institutionen, man låter avståndet bli mindre och visar transparens i sitt agerande och i sin historia. På så sätt låter man medlemmarna ta den plats som institutionen tidigare tagit.

- Alternativt blundar man för verkligheten och låter medlemsengagemanget krympa i takt med att institutionens inflytande krymper.

Givetvis är ovanstående en förenkling, men det är inte svårt att se de två korsande trenderna i våra sammanhang: förverkligandet av institutionen som färdig och fullkomlig företeelse å ena sidan och människans strävan efter närhet till sitt sammanhang å andra sidan.

Kyrkan som värde- och varumärke

En PR-agent skulle säga att vi som kyrka idag inte främst kanske konkurrerar med andra samfund och församlingar utan snarare med andra företag och varumärken. I vårt indi-

vidualistiska samhälle är det oerhört viktigt för oss att kunna identifiera oss med olika typer av värden. Kyrkan är ett sådant värde/varumärke som man skulle kunna identifiera sig med, Adidas är ett annat och Djurgården är ytterligare ett.

Ett frommare sätt att uttrycka det på är att vår största konkurrent kanske är just Mammon. Även de stora varumärkesdrakarna kämpar ju med att komma närmre sina kunder och att skapa värden för dem som i längden ger lojalitet och identitet. Som folk rörelse kan detta knappast vara en mer relevant utmaning!

Många rörelser samtidigt

Det är också viktigt att se att det sker många olika rörelser samtidigt. Människan söker värden att identifiera sig med, man söker sig närmare vissa utvalda varumärken och man söker sig också närmare människor som tidigare varit avlägsna. Att skapa nya kontakter har aldrig varit så lätt tidigare. Varje litet specialintresse har en egen facebook-grupp eller nördforum där man kan möta människor för att utbyta tankar och idéer. Det är också fullt naturligt idag återuppta kontakten med klasskamrater som man inte träffat eller hört nånting av på över 20 år, med hjälp av Facebook. Sociala medier för oss närmare människor som tidigare varit avlägsna för oss. Samtidigt finns det också en risk att den ständiga uppkopplingen och de nya många nya kontakterna gör någonting med våra redan nära relationer. Risken är att samtidigt som vi kommer närmare människor på avstånd så förytligar vi våra redan nära relationer. Denna rörelse sker inte med nödvändighet eller som automatik men är likaledes viktig att vara uppmärksam på.

Att vara Guds närvaro i en värld av frånvaro

Frågan blir då om detta även kan gälla för kyrkan? Förmodligen. Å

ena sidan har kyrkan mycket hårdare konkurrens i dagens samhälle där vi faktiskt också konkurrerar med starka och pengastarka varumärken samtidigt som kyrkan behöver hantera ifrågasättandet av institutioner. Å andra sidan har möjligheterna att nå ut till människor och faktiskt möta dem utvecklats enormt, även dem som från början är väldig avlägsna kyrkan. Tar inte kyrkan denna möjlighet och hanterar människans behov av närhet och insyn så kommer kyrkan heller inte vara intressant eller relevant för den nutida människan.

Finns också risken att kyrkan blir för teknik- och utvecklingsfixerad, så att det djupa och viktiga mötet öga mot öga blir nedprioriterat. Jag har väldig svårt att se detta i Sverige, risken är nog mycket större här att vi låter institutionen få växa istället för människan.

Min önskan och förhoppning är att sociala medier kan hjälpa oss vidare att komma närmare varandra och hjälpa kyrkan närmare människan. För detta måste väl ändå på nåt sätt vara kyrkans viktigaste uppgift: Att vara Guds närvaro i en värld av frånvaro.

AMEN.SE

VÄLKOMMEN TILL VERKLIGHETEN!

Amen.se är ett pionjärt projekt inom Svenska Missionskyrkan som syftar till evangelisation och kristen närvaro på internet. Ungefär så enkelt, och så svårt, är det. Bakom Amen.se står Svenska Missionskyrkan, eumenia, Tumba Missionsförsamling – Centrumkyrkan och Södra Missionsförsamlingen – Andreaskyrkan. Internet handlar idag om kommunikation, relation, passion, nätverkande och att dela information. Mycket av detta är också det grundläggande i evangelisation – att vi skapar relationer och delar med oss av vår passion, Jesus Kristus. Läs mer på hemsidan!

Allt du behöver veta för att få kontakt med Nils hittar du på <http://amen.se>. Missa inte blogguniversum: brynte på Netvibes

Facebook utmanar skolan

Jan Svärthagen är utvecklingsansvarig vid NGL-skolcentrum¹ samt föreläsare inom IT & Etik vid Högskolan Dalarna

Skolan är en märklig plats. En lärmiljö där individer från olika sammanhang, kulturer, bakgrunder och förutsättningar alla skall fokusera på ett enda mål...att lära sig för livet. Skolan skiljer sig från alla andra miljöer, i yrkeslivet består medarbetare och kollegor av relativt lika individer utifrån studiebakgrund och intresse. Vi har helt enkelt valt våra arbetsplatser. Religiösa sammanslutningar som t.ex. kyrkan är också till stor del en rätt homogen grupp. Trots skilda bakgrunder så finns det en rätt god konsensus vad kyrkan är samt varför man själv är där.

Med skolan är det annorlunda. Där blir man inplacerad i ett sammanhang med personer som man inte har mycket mer gemensamt med annat än att man är i samma ålder, gruppen leds av en lärare som har sina mål att sträva efter och eleverna ventilerar sina upplevelser av skolan i många olika sammanhang. Skolan är inte vald utan skolan valde och placerade in eleverna i en miljö som ska stimulera till lärande, reflektion, värde-

ringar och att den sociala kompetensen skall utvecklas.

Det som tidigare stannade i den lilla gruppen har nu blivit synligt för alla

Under de senaste åren har skolan som institution i hög grad utmanats i takt med att informationstekniken och sociala medier på olika sätt påverkar skolan. Elever har alltid diskuterat sina lärare och annan personal med positiva eller negativa ordalag, skillnaden idag är att diskussionen fortsätter, eller kanske t.o.m. börjar på internet. Det som tidigare var höljt i dunkel och baserades på hörsägen blir idag fullt synligt i det transparenta samhälle informationssamhället medfört. Detta känner varje elev till och lägger egentligen inte så stor vikt vid. Skillnaden är bara att informationssamhället är så transparent samt att information sprids så snabbt, rykten eller desinformation kan på ett ögonblick delas till ett stort antal människor. Skolan är idag inte knutet till den omedelbara geografiska skolmiljön utan spränger alla gränser.

Facebook – den i särklass största sociala miljö som någonsin existerat

Just nu pågår en stor debatt inom skolvärlden som består av ett antal underfrågor. Den huvudsakliga grundfrågan är relativt komplicerad även om frågan kan sammanfattas i ett enda simpelt ord: Facebook. Facebook är den idag i särklass största sociala miljö som existerar och som överhuvudtaget någonsin existerat med idag nästan 650 miljoner medlemmar². I detta sammanhang finns 15 % av Sveriges ungdom mellan 13-17 år representerade av det sammanlagda antalet användare på 4 112 000 (observera att åldersgränsen för Facebook ligger på 13 år, dock finns det många yngre som har ett konto trots att de är för unga enligt Facebooks villkor). Detta innebär att fler än 600 000 elever har Facebook som vardaglig kommunikationskanal. Skolan har i denna utveckling inte hunnit med att förstå hur kraftfullt men också viktigt detta medium har blivit för elevernas vardagliga kontakt, däremot har man börjat inse att Facebook är en viktig del i unga människors liv. I och med att även vuxna och inte minst lärare i många fall har Facebook så förstår man styrkan i detta kommunikationsverktyg

¹ NGL står för Nästa Generations Lärande vid högskolan i Dalarna, en satsning på att omforma högskolan till att bli en del i det informationssamhälle som vi alla deltar och lever i.

² <http://www.socialbakers.com/>

samt att det kan användas både positivt såväl som negativt.

Facebook – ett verktyg för att diskutera relationer, etik och socialt engagemang

Det är i Facebook skolan mött nya utmaningar och där eleverna i somliga fall kommer i kläm mellan ett föräldrat synsätt på lärande och de teknikivrare som vill nyttja sociala medier i skolmiljön utan högre eftertanke. När Sveriges första mötesplats på nätet öppnades den 1a januari år 2000 och mer eller mindre varje elev hade ett konto på Lunarstorm så valde hälften av Sveriges skolor att stänga möjligheten till att besöka Lunarstorm via datorerna på skolan. I dag är detta sällan ett alternativ då eleverna ändå kommer åt Facebook och internet med sina mobila enheter i form av smarta telefoner som t.ex. iPhone. En vanlig uppfattning är att Facebook inte har något med skolan att göra. Faktum är att detta är ett feltänk då varje elev har med Facebook att göra, då är det något som berör skolan oavsett man önskar det eller ej. Facebook kan fungera som ett gott verktyg för att diskutera relationer, etik och socialt engagemang. Det visar bland annat en studie i USA av MacArthur Foundation and the Center for Information and Research on Civil Learning³ som baseras på intervjuer av 2500 ungdomar i Kalifornien varav 400 av dessa har följts under tre år. Studien visar bland annat att deltagande i olika sociala sammanhang på nätet ökar graden av engagemang vilket går stick i stäv med den gamla fördomen att ungdomar blir asociala av nätet.

Problem att blanda rollerna som lärare och "vän" på Facebook

Samtidigt får skolan nya problem om man vill införliva Facebook i

undervisningen. Bland annat pågår en debatt huruvida lärare bör vara vän med sina elever på Facebook och undertanken med denna idé är att det enklaste sättet att nå sina elever är via Facebook, för där är ju alla ändå. Problemet är att flera vuxna såväl som unga inte inser problematiken med att blanda ihop sina roller som privatperson och elev/lärare. Unga elever kanske lägger till sin lärare om man upptäcker att denne finns på Facebook och inser inte att läraren ifråga inte kan kasta av sig sin roll som lärare på sin fritid. Vad som är mer komplicerat är det beroendeförhållande som eleverna har i sin relation med sin lärare. Vid flera tillfällen har jag samtalat med elever som blivit vän med sin lärare och nu vill ta bort läraren men som inte vågar pga. att man är rädd för läraren skall bli arg vilket i sin tur skulle kunna påverka betygen negativt. Detsamma sker i de fall då lärare aktivt vill lägga till sina elever på Facebook, flera elever vågar inte säga nej till en sådan begäran just med tanke på ovanstående beroendeförhållande. Lärare å andra sidan hävdar ibland att det är bra att jag som lärare har koll på mina elever på Facebook för då kan jag se om det pågår någon mobbing eller annan kränkning på nätet. Även detta resonemang är komplicerat då vi får en problematik i att kunna avgöra när det verkligen handlar om mobbing eller om det är av skämtsam karaktär. Kommunikation pågår idag på flera kanaler samtidigt och det är en stor skillnad mellan att studera kommunikation och att delta i den, däri ligger nätets komplexitet och abstrakta natur.

Det mest intressanta med Facebook är att vuxenvärlden gärna vill gå in och begränsa och/eller kontrollera denna miljö. Skolvärlden funderar på om det inte är möjligt att bedriva undervisning i Facebook för det är den miljö som eleverna tydligen helst vistas i, ett resonemang som är ologiskt för då vi gör om Facebook till en skola så kommer eleverna att lämna denna miljö.

Internet förändrar relationer

Internet har i stor omfattning förändrat ungas relationer med varandra i jämförelse med hur vi som vuxna relaterar till varandra. Det är inte ovanligt att unga faktiskt vågar blotta sina innersta känslor, våndor, glädjeämnen, sorger online i bloggar och på Facebook. Istället för att beskriva hur man känner sig ansikte mot ansikte så kan det kännas befriande att få göra det framför datorn istället. De reaktioner som personen ifråga får i de sociala medierna är ofta upplyftande för den enskilde individen (även om det omvända också sker ibland). Om det är så att sociala medier bidrar till att vi vågar gå djupare inom oss och vågar tala om det så måste det vara utvecklande för oss alla.

Sociala medier utmanar till eftertanke och respekt

Sociala medier är bara i sin linda vad gäller utvecklingen inom området. Det som är positivt med denna utveckling är att vi alla måste fundera över de mer grundläggande frågorna gällande etik, respekt och integritet. Det sociala nätet handlar inte idag om enbart vårt omedelbara sociala sammanhang utan sträcker sig över generationsgränser, geografiska och kulturella gränser och i många fall även religiösa gränser. Genom att klokt använda sig av sociala medier och införliva möjligheten till att spränga gränserna kan skolan fokusera på de ovan nämnda viktiga frågorna. Samtidigt måste då lärare förstå att vi inte kan klampa in i våra elevers privata sociala miljöer med risk att skada relationerna med våra unga. Om det sker så kommer skolan ha stora problem med sociala medier, men problemet är inte medierna utan vi vuxna som inte alltid förstår denna värld som idag påverkar och utvecklar så många unga, i skolan såväl som utanför denna institution.

Schweitzer, F., Ilg, W. & Simojoki, H. (Eds.) (2010). *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries*. München: Gütersloher Verlagshaus.

Det är av yttersta vikt att det bedrivs empirisk religionsvetenskaplig forskning. Dels eftersom sådan forskning är relativt sällsynt, vilket kan leda till att kyrkans undervisning

bedrivs utifrån gammal vana eller fromt önsketänkande, i stället för som ett resultat av forskningsgenererade kunskaper. Dels eftersom kyrkans undervisning är så viktig för mötet med nya generationer kristna – inte minst i Europa – varför det angelägna med adekvat forskning kring detta ämne knappast kan överskattas. Det är därför glädjande att får anmäla boken *Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Experiences and Challenges*. A Comparative Study in Seven Countries, redigerad av religionspedagogen Friedrich Schweitzer tillsammans med Wolfgang Ilg och Henrik Simojoki.

Boken redovisar en mängd empiriska forskningsresultat från studier i sju medverkande länder: Tyskland, Österrike, Schweiz, Danmark, Norge, Finland och Sverige. Nära 20 000 konfirmander och drygt 2 300 konfirmandmedarbetare har deltagit i studierna. Boken rymmer kapitel som är specifika för respektive land såväl som jämförande kapitel som tar upp teman, så som planering och genomförande, motivation och upplevelse och genusanalyser.

Från svensk synvinkel finns mycket värdefullt att stanna upp kring. En genomgående reflektion är att Svenska kyrkan trots allt ligger långt fram med sitt konfirmandarbete. Man ligger långt fram i kartläggningen av konfirmanders attityder till och upplevelser av sin konfirmandtid. Tack vare de årliga enkätundersökningar som genomförts i Sverige sedan 2004 – först via Karstads stifts projekt ”Konfirmand-Kvalitet” och

sedan via Svenska kyrkans analysenhet – har man i Sverige en relativt god kännedom om konfirmandernas motiv, attityder och upplevelser. I och med denna bok bekräftas många kunskaper, somligt utmanas och, framför allt, jämförelser erbjuds med övriga Europa. Svenska kyrkan ligger också långt fram vad gäller undervisningens livsfrågefokus, konfirmandernas nöjdhet med sin konfirmandtid och deras trosutveckling under konfirmandtiden.

I ljuset av detta blir den graf som visar konfirmandfrekvensens utveckling från 1970 fram till 2008 (s. 216) desto intressantare. Det numerära tapp som under denna period har skett inom Svenska kyrkans konfirmandverksamhet är exceptionellt i ett europeiskt perspektiv – från 80 % 1970 till cirka 35 % 2008. Andra nordiska länder tappar betydligt mindre och medverkande länder på kontinenten ligger relativt stilla, om än på betydligt lägre nivåer. Vad kommer sig raset i Svenska kyrkan av?

Även om boken inte erbjuder några svar på alla frågor som reses finns här mycket att hämta för den som är intresserad av religionspedagogisk forskning. Och boken avslutas med att lista en rad spännande utmaningar och frågeställningar inför framtiden, både för europeisk forskning och för det lokala konfirmandarbetet: Vilka effekter har samhällets ökade individualisering på konfirmandarbetet? Vilka olika teologiska motiv finns för att bedriva konfirmandarbete? Hur integrerar man gudstjänsten i konfirmandarbetet? Hur kan konfirmandarbetet hävda sig i en tid med allt större press på ungdomarna och där skolan tar allt mer av deras tid? Vilka effekter har den minskade religiösa socialisationen på kyrkans undervisning? Hur kan kyrkan erbjuda adekvata svar på ungdomarnas livsfrågor?

/Jonas Eek, TD, Stiftsteolog, Göteborg.

Bernd Krupka og Ingrid Reite (red) (2010) *Mellom pietisme og pluralitet. Konfirmandarbeid i fire nordiske land i et empirisk perspektiv*. Oslo: IKO-forlaget AS

Under senare år har det bedrivits en omfattande forskning om – i första hand – de lutherska kyrkornas konfirmationsarbete. Se exempelvis anmälan i detta nummer av *Confirmation*

Work in Europe. Den bok som skall presenteras här har valt ett nordiskt perspektiv och kombinerar på samma sätt som *Confirmation Work* teologisk och pedagogisk analys och reflektion med empiriskt material, som hämtats från flera större empiriska projekt. Den som på ett enkelt sätt vill skaffa sig en orientering om litteratur och forskning på temat konfirmationsarbete kan ta sig ett titt på RPI:s hemsida (www.rpi.se/), där det under rubriken ”Konfirmation” finns en sammanställning av de viktigaste referenserna som upptas i Krupkas och Reites bok.

Mellom pietisme og pluralitet presenterar sig som ett tvärvetenskapligt arbete som tar in både sociologiska, religionspedagogiska, pedagogiska och teologiska perspektiv på konfirmationen. Det föreliggande nordiska arbetet är fristående från det europeiska och ändå kan man – främst i de analyserande och teoretiska avsnitten bygga på kunskaper som växt fram i den vidare kontexten. Tillsammans tecknas de enskilda kapitlen de enskilda skandinaviska ländernas säregna karaktär samtidigt som de gemensamma dragen lyfts fram. Det sistnämnda ges en fruktbar ram genom att studiet av konfirmationsarbetet sätts in i ett brett idéhistoriska sammanhang – något av det man fångar in i rubriceringen ”pietisme og pluralitet”. Det gemensamma arvet från pietismen med dess incitament till uppbrott från kollektivets tolkningsramar fram till nutidens individualistiska strävan hos den enskilde att själv forma sitt livsrum. Som en frukt av detta uppstår en legitim och kanske ofrånkomlig pluralism, som samtidigt inte behöver upple-

vas som ett hot utan snarare en potentiell möjlighet. Bakom denna horisont öppnar sig också ett nytt scenarium bortom sekulariseringens negationer i form av en ”desekularisering”.

Bokens tolv kapitel tar upp en rad viktiga frågor för alla som arbetar med konfirmeringsundervisning. Ett välskrivet förord sätter in bokens tema i en aptitretande samhälls- och forskningskontext. Det inledande kapitlet lyckas på några sidor ge en historisk bakgrund till konfirmationen i en nordeuropeisk kontext med särskild inriktning på Norden. Här visas översiktligt både gemensamma och särskiljande drag. Särskilt märks Finland som lyckats behålla deltagandet kring 85-90 % av årskullarna kontra Sverige som rasat från samma nivå till något över 30 % 1975. Här redovisas också några kvantitativa studier som illustration av frågor som samlats in från både konfirmander och undervisande medarbetare.

Det *andra kapitlet* försöker svara på frågor om konfirmandernas motiv och förväntningar på undervisningen – här liksom i de flesta kapitel med jämförande analyser mellan de nordiska länderna. Inte överraskande hamnar de jag-orienterade motiven högt tillsammans med sådant som handlar om gemenskap eller relationer. *Tredje kapitlet* kombinerar sakinformation om eventuella riktlinjer för undervisningen och deras betydelse för medarbetarna – något som inte alltid tycks vara så självklart. En viktig diskussion förs kring variationer i överensstämmelse mellan den formella, den genomförda och den uppfattade läroplanen i den undervisande praktiken. *Kapitel fyra* visar på stora skillnader i medarbetargruppen, när det gäller, präst respektive frivilliga, män, kvinnor, måluppfattning och motivation.

Den finska forskaren Kati Niemilä kan – i likhet med flera övriga författare – bygga på omfattande ungdomsforskning och återkommer här i tre kapitel. Frågor hon behandlar rör konfirmandernas utbyte av undervisningen (kap. 5) och konfirmandernas positiva respektive negativa upplevelser av konfirmationstiden (kap 8). I flera sammanhang påpekas

lågrets positiva betydelse och vad som kan vara skälet till detta. En sådan faktor är lågrets möjlighet att forma relationer och gemenskap. På flera ställen visas att konfirmanderna i allmänhet är mycket nöjda med sin undervisning. Man anser sig också ha iakttagit hur de redan positiva tenderar att förstärka denna inställning genom en tendens att möta arbetet med en positiv hållning medan processen är motsatt för dem som startar med en negativ syn. Viktiga egenskaper hos en lärare/medarbetare är ett genuint intresse för den enskilde eleven, att hon/han verkligen gillar konfirmandarbetet samt har en stark religiös och andlig hållning.

Jag sätter punkt här utan att fördjupa mig i kapitlet om humanistiskt konfirmation (kap. 9), om undervisnings på konfirmandernas egna premisser, ”gräsrotsperspektiv” (kap 10), frågan varför det är så stora skillnader (kap. 11) samt det avslutande kapitlet med den provocerande rubriken ”Mellan alla stolar?” – om ett arbete i en pluralistisk kontext (kap. 12). Boken är laddad med läsvärda analyser och reflektioner och jag kan bara gratulera alla med intresse för området till en ovanligt rik källa till fördjupning och inspiration.

Rune Larsson, universitetslektor och direktor i RPI.

En alldeles ny bok om konfirmeringsarbete:

Jonas Eek (2011). *Stanna i vattnet. Kateketikens syfte och sammanhang.* Verbum.

Författaren är teol. dr i religionspsykologi och verksam i Göteborgs stift. Boken behandlar frågor som Varför ska man konfirmeras? Vilken mening och innebörd har konfirmationen?

Framställningen baseras på en grundlig introduktion om kyrkosyn och människosyn, konfirmationens teologi och metod samt refererar till empiriska.

Litteraturtips – Sociala medier

Lövheim, Mia. *Sökare i cyberspace: Ungdomar och religion i ett modernt mediesamhälle.* Stockholm: Cordia, 2007.

– om hur unga människor använder internet för frågor om religion, mening och identitet.

Sjöborg, Anders. *Bibeln på mina egna villkor. En studie av medierade kontakter med bibeln med särskilt avseende på ungdomar och internet.* Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, 2006.

– om svenskarnas bibelanvändning på internet och om en vald webbplats om bibeln och kristen tro riktad mot ungdomar

Hansson, Mikael (red.). *Tro på internet: teknikutveckling utmanar kyrkans tradition och liv.* Uppsala: Nämnden för kyrkolivets utveckling, Svenska kyrkan, 2004

– om datoriseringens religiösa aspekter i Sverige

Lövheim, Mia. *Intersecting identities: Young People, Religion and Interaction on the Internet.* Uppsala: Department of Theology, Uppsala universitet, 2004.

Inte enbart om sociala medier, men om barns vanor på internet - lek och chatt - handlar Elza Dunkels avhandling om.

Dunkels, Elza. *Bridging the distance: childrens strategies on the internet.* Umeå: Inst. för interaktiva medier och lärande, Umeå universitet 2007.

Kan läsas i form av fem artiklar (några på svenska) på följande nätadress: <http://um.kb.se/resolve?urn=urn:ubn:se:umu:diva-1340>

Ronge, Paul (2010) *Sociala medier. En halv sekund från ord till handling.* Sundbyberg: Optimal förlag

Stakston, Berit (2010) *Politik 2.0. Konsten att använda sociala medier.* Göteborg: Beijbom books.

studie av tysk och amerikansk religionsundervisning, som spänner över 1900- och 2000-talen: *Religious Education between Modernization and Globalization. New Perspectives on the United States and Germany* (2003). Genom sina mot varandra avstämde analyser av religionspedagogisk teoribildning och praxis kastar undersökningen nytt ljus över komplexa sammanhang. Senare komparativa projekt har handlat om konfirmandarbete i Tyskland och flera andra länder, bland annat i Skandinavien. Här några titlar: *Reform von Konfirmandenarbeit – Wissenschaftlich begleitet* (2009), tillsammans med C. Cramer och W. Ilg; *Konfirmandenarbeit in Deutschland* (2009), tillsammans med W. Ilg och V. Elsenbast. Här handlar det om några tyska Landeskirchen. *Confirmation Work in Europe* (2010), tillsammans med W. Ilg och H. Simojoki ingår i ett projekt, som fortfarande är under publicering.

Handböcker i religionspedagogik

En forskare av Schweitzers kaliber har naturligtvis också delat med sig i form av handböcker. Det gäller både skolans och kyrkornas undervisning. Här ett par exempel på detta: *Pädagogik und Religion. Eine Einführung* (2003); *Religionspädagogik* (2006) är en grundlig introduktion till religionspedagogikens teori och praktik med dess olika delområden. Som exempel på författarens kyrkliga bidrag kan nämnas *Handbuch. Arbeit mit Kindern – Evangelische Perspektiven* (2007), tillsammans med flera andra. I samlingsverk och tidskriftsartiklar har enskilda områden av denna introducerande karaktär publicerats.

Ämnet religionspedagogik som akademisk disciplin

Det gamla temat om religionspedagogikens självförståelse och plats i den akademiska miljön behandlas av Schweitzer i flera sammanhang. Den som vill kan titta på ett utdrag av detta på svenska i Tro & Liv 1/2007. Här skall nämnas ett par titlar: *Religionspädagogik als Wissenschaft* (2010) tillsammans med H. Simojoki med flera. Ett annat exempel på engelska: *Reconsidering the Boundaries Between Theological Disciplines* (2005), tillsammans med M. Welker. I *Religionspädagogik im 21. Jahrhundert* (2004), tillsammans med T. Schlag, hänvisas särskilt till sid. 36-52. Ämnet har också fått ett särskilt kapitel i den tidigare nämnda handboken, *Pädagogik und Religion. Eine Einführung*.

Histortiska studier

Redan i den tidigare komparativa studien tillsammans med Osmer intar det historiska perspektivet en central plats. En verklig guldgruva för den som söker efter en introduktion till tysk undervisningshistoria med avseende på religion utgör ett större arbete i tre band som Schweitzer publicerat tillsammans med Nipkow. Arbetet sträcker sig från reformationstid till nutid och innehåller en omfattande

samling unika tidsdokument, omsorgsfullt introducerade och tolkade. Enbart dessa texter kunde utgöra en läsvärd historieskrivning över fem seklers religionsundervisning i Tyskland. Titlarna återfinns i bibliografen och heter i avkortad form: *Religionspädagogik. Texte zur evangelischen Erziehungs- und Bildungsverantwortung seit der Reformation. Bd. 1: Von Luther bis Schleiermacher* (1991); *Religionspädagogik. ...Bd. 2/1: 19. und 20. Jahrhundert* (1994) och *Religionspädagogik. ... Bd. 2/2: 20. Jahrhundert.* (1994).

Etik

Etikfrågorna återkommer i några monografier och i ett stort antal artiklar och bidrag i samlingsverk. Här skall endast nämnas några exempel från den förstnämnda gruppen. *Ethisch erziehen in der Schule* (1996) tillsammans med G. Adam, har också publicerats på ungerska (2005). *Religion, Ethik, Schule. Bildungspolitische Perspektiven in der pluralen Gesellschaft* (1999), tillsammans med C.T. Scheilke; *Werte – Erziehung – Religion. Beiträge von Religion und Religionspädagogik zu Werteerziehung und wertorientierter Bildung* (2008), tillsammans med V. Elsenbast och G. Ziener.

Särskilda uppdrag

Utöver den egna forskningen och undervisningen har Schweitzers tjänster tagits i anspråk i många sammanhang, både i Tyskland och internationellt. Här följer ett smakprov på detta. Mer finns att läsa på www.rpi.se.

Bland de internationella uppdragen kan nämnas att Schweitzer några år var president i *International Academy of Practical Theology*; samma sak gällde *Academic Society of Theology*; medlem av redaktionen för *International Journal of Practical Theology* och rådgivare för en rad vetenskapliga tidskrifter i Storbritannien, USA och Sydafrika. Han innehade tjänsten som *Stone Lecturer* år 2000 vid Princeton Theological Seminary och flera andra internationella institutioner.

I Tyskland är Schweitzer ordförande i de Evangeliska kyrkorna i Tysklands (EKD) avdelning för undervisning samt ordförande för EKD:s forskningscentrum Comeniusinstitutet i Münster. Andra uppdrag är och har varit knutna till den egna fakulteten, sammanslutningar för religionspedagogik och utgivningen av tidskrifter och årsböcker, exempelvis *Zeitschrift für Pädagogik und Theologie* och *Jahrbuch der Religionspädagogik*.

Rune Larsson

Profilen

Friedrich Schweitzer är professor i Religionspedagogik och Praktisk teologi vid det tyska universitetet i Tübingen. Han har en ovanligt bred utbildning som omfattar teologi, pedagogik, psykologi och sociologi efter studier vid universiteten i Tübingen, Zürich och Cambridge/Mass. (Harvard University). Vid Harvard tog han en examen i Master of Theology och i Tübingen en doktorsgrad i sociologi, där också habilitationsavhandlingen i praktisk teologi försvarades. Schweitzer har genomgått prästutbildning och tjänstgjort som präst i sin lutherska kyrka men också arbetat som religionslärare fram till att den akademiska karriären fortsatte med en ordinarie professur i Mainz och senare i Tübingen, där han för närvarande har sin tjänst.

Schweitzers bibliografi är omfattande och speglar en stor vetenskaplig bredd och kompetens. I en lång rad forskningsprojekt – enskilt och tillsammans med kolleger – kombinerar han analytiska, systematiska och empiriska angreppssätt. I likhet med företrädaren på professorsstolen i Tübingen, Karl Ernst Nipkow, har han under många år tagit aktiv del i internationella forskarmiljöer.

Hans forskningsprojekt kombinerar i allmänhet en systematisk och empirisk approach och hör hemma inom följande områden och :

- pedagogik och religion: allmän pedagogik och religion; religion inom förskoleverksamheten (Kindergarten); etik- och moralundervisning
- religionspedagogik: forskning och undervisning i religion
- konfirmationsarbete (nationellt och internationellt)
- den religiösa undervisningens historia
- internationella komparativa studier.

En utförlig engelsk presentation finns på RPI:s hemsida www.rpi.se under avdelningen "Educators".

En översiktlig botanisering i Schweitzer omfattande bibliografi – med tonvikt på de senaste åren – kan ge en liten orientering om vad han har att bjuda en nyfiken läsare på.

Barn och unga i centrum

Lebensgeschichte und Religion. Religiöse Entwicklung und Erziehung im Kindes- und Jugendalter (1987) har kommit i en rad upplagor, också på andra språk. Boken ger en översikt och kritisk analys av en rad teorier om barns och ungas utveckling, t.ex. Freud, Erikson, Piaget, Kohlberg och Fowler. Läsaren får här – liksom i författarens övriga produktion – en god vägledning om förekommande begrepp och en tydlig struktur. Genom sin

teologiska, psykologiska och sociologiska kompetens kan författaren fördjupa förståelsen för och ge nycklar till tolkningen av de olika teorierna. Från detta område kan också nämnas böcker som *Die Religion des Kindes* (1992); *Das Recht des Kindes auf Religion* (2000) – med kommentarer till Barnkonventionen; *Stages of Faith and Religious Development* (1991), tillsammans med Nipkow och Fowler) – texter från ett symposium kring James Fowlers teori om "trons" utveckling.

Pluralitet utmanar till reformerad religionsundervisning

I en rad publikationer har Schweitzer gett sig i kast med pluraliseringens konsekvenser för det pedagogiska arbetet i skola och kyrka. Resultatet framgår av flera egna arbeten och publikationer tillsammans med kolleger. Publikationerna bjuder på teoretiska diskussioner om pluralitetens innebörd och konsekvenser, pekar på behovet av nya vägar till gemenskap, där pluraliteten inte främst ses som ett hot utan som en berikande möjlighet. Mongrafierna är på tyska men i något fall kan tidskriftsartiklar på engelska ge en uppfattning av vad det handlar om. *Gemeinsamkeiten stärken* (2002) – om samverkan mellan konfessioner i religionsundervisningen. *Entwurf einer pluralitätsfähigen Religionspädagogik* (2002), ett av fyra välfyllda band, utgivna i samverkan med kolleger. Till bearbetningen av den nya tidens utmaningar hör också *Moderne Religionspädagogik. Ihre Entwicklung und Identität* (2005), tillsammans med H. Simojoki; *Dialogischer Religionsunterricht* (2006), tillsammans med kolleger – om interkonfessionell religionsundervisning för ungdom. Ännu ett exempel inom denna genre är utgivningen av *Interreligiöse und Interkulturelle Bildung im Kindesalter* (2010), tillsammans med några kolleger.

Komparativa studier

Tillsammans med Richard Osmer vid Princeton i USA har Schweitzer genomfört en komparativ och historisk

fortsätter på sidan 15

RPT Nr 22 våren 2011